

Sygn. akt I UK 48/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 września 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Staryk (przewodniczący)

SSN Leszek Bielecki

SSN Zbigniew Korzeniowski (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania P. T.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w O.
o prawo do emerytury,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 30 września 2020 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 25 września 2018 r., sygn. akt III AUa (...),

I. oddala skargę kasacyjną,

**II. zasądza od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O.
na rzecz P.T. 240 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa
procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w (...) uwzględnił apelację wnioskodawcy P. T. i wyrokiem z 25 września 2018 r. zmienił oddalający jego odwołanie wyrok Sądu Okręgowego w K. z 14 czerwca 2017 r. oraz poprzedzającą go decyzję pozwanego Zakładu

Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. i przyznał wnioskodawcy prawo do wcześniejszej emerytury od 7 listopada 2016 r.

Pozwany decyzją 14 czerwca 2017 r. odmówił wnioskodawcy prawa do wcześniejszej emerytury na podstawie art. 184 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS wobec brak 25 lat stażu emerytalnego. Staż ten z uwzględnieniem przelicznika zatrudnienia z art. 43 ust. 2 ustawy wynosił 24 lata, 11 miesięcy i 10 dni. Zgodnie z art. 43 ust. 2 ustawy - *„Każdy pełny rok zatrudnienia na kolei na parowym, spalinowym lub elektrycznym pojeździe trakcyjnym, w drużynach konduktorskich oraz na stanowiskach manewrowych lub ustawiaczy liczy się jako 14 miesięcy zatrudnienia na kolei.”*

Wnioskodawca (ur. 6 listopada 1956 r.) był zatrudniony w P. w okresie od 1 września 1976 r. do 31 grudnia 2003 r. (w którym miał urlopy bezpłatne). Zasadniczą służbę wojskową odbył w okresie od 29 kwietnia 1977 r. do 29 lipca 1978 r. Z przelicznikiem 14 miesięcy za rok uwzględniono mu m.in. okresy zatrudnienia na stanowisku młodszy maszynista pojazdów trakcyjnych przed służbą wojskową od 15 września 1976 r. do 28 kwietnia 1977 r. i po tej służbie od 28 sierpnia 1978 r. do 14 października 1979 r. Wnioskodawca domagał się, aby z przelicznikiem 14 miesięcy za rok uwzględniono także zatrudnienie od 1 do 14 września 1976 r., czyli do zdania egzaminu na młodszego maszynistę elektrycznych pojazdów trakcyjnych, gdyż pracował na pojeździe trakcyjnym wykonując wszystkie czynności młodszego maszynisty. Ponadto takiego samego przeliczenia pracy od 15 października 1979 r. do 31 grudnia 1980 r. na stacji w O. w Lokomotywowni (...) w Z.

Sąd Okręgowy uznał odwołanie za nieuzasadnione. Nie stwierdził podstaw do korzystnego przeliczenia okresu od 15 października 1979 r. do 31 grudnia 1980 r. na podstawie art. 43 ust. 2 ustawy. Praca zawierała elementy pracy manewrowego, maszynisty, ale nie była równoznaczna z pracą na tych stanowiskach. Używano w stosunku do niej odrębnej nazwy „rzemieślnik specjalista”. Uwzględnieniu nie podlega też okres od 1 do 14 września 1976 r., czyli poprzedzający zdanie egzaminu na pomocnika maszynisty, gdyż wnioskodawca odbywał wówczas praktykę i nie wykonywał samodzielnej pracy. Okres ten nie może być równoznaczny z pracą na pojeździe trakcyjnym.

W apelacji wnioskodawca zarzucił naruszenie przepisów postępowania poprzez zaniechanie pouczenia go o możliwości zgłoszenia dowodu z opinii biegłego i zaniechanie z urzędu opinii na okoliczność, czy faktycznie wykonywana przezeń praca w okresie od 15 października 1979 r. do 31 grudnia 1980 r. odpowiada pracy wymienionej w art. 43 ust. 2 ustawy. Ponadto błąd w ustaleniach i przyjęcie, że wykonywał pracę na stanowisku rzemieślnika specjalisty, podczas gdy z przeprowadzonych dowodów wynika, że świadczył pracę zawierającą się w art. 43 ust. 2 ustawy. Naruszone zostało więc prawo materialne.

Sąd Apelacyjny uwzględnił apelację, choć z innych względów niż w niej podnoszone. W ocenie Sądu właściwym było policzenie okresu odbywania służby wojskowej, tj. okresu do 29 kwietnia 1977 r. do 29 lipca 1978 r. w taki sam sposób jak okresu zatrudnienia na stanowisku podlegającym regulacji z art. 43 ust. 2 ustawy. W uzasadnieniu Sąd wskazał na wykładnię przyjętą w uchwale 7 sędziów Sądu Najwyższego z 16 października 2013 r., II UZP 6/13, a także w uchwale z 14 lipca 2016 r., III UZP 9/16. W okresie obowiązywania służby wojskowej przez wnioskodawcę art. 108 ust. 1 ustawy z 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej gwarantował pracownikowi, po spełnieniu warunków w niej wskazanych (określonych w art. 106 ust. 1), wliczenie okresu służby wojskowej do okresu zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień związanych z zatrudnieniem, jeżeli po odbyciu tej służby podjął zatrudnienie w tym samym zakładzie pracy, w którym był zatrudniony przed powołaniem do służby. Regulacja ta pozwala na zaliczenie zasadniczej służby wojskowej do okresu wymaganego do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym (art. 184 w związku z art. 32 ust. 1 ustawy). W sytuacji wnioskodawcy okres służby wojskowej jest zatem także okresem pracy na kolei na stanowisku wymienionym w art. 43 ust. 2 ustawy. Wnioskodawca po zakończeniu służby wojskowej przed upływem 30 dni podjął zatrudnienie w tym samym zakładzie na stanowisku objętym regulacją art. 43 ust. 2 ustawy. Spełnił zatem warunki uzasadniające zaliczenie okresu służby wojskowej w wymiarze 1 rok, 3 miesiące do stażu pracy liczonego jako 14 miesięcy za 12 miesięcy. Wraz z niespornym stażem 24 lata, 11 miesięcy i 10 dni, ma co najmniej 25 lat pracy ogólnego stażu pracy. Co do spornych okresów pracy wykonywanej od 15

października 1979 r. do 31 grudnia 1980 r. i od 1 do 19 września 1976 r. Sąd Apelacyjny „w całości podzielił ustalenia faktyczne, jakich dokonał w tym zakresie Sąd Okręgowy i przyjął je za własne”.

W skardze kasacyjnej zarzucono naruszenie art. 43 ust. 2 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, polegające na przeliczeniu przy ustalaniu prawa do emerytury przyznanej na podstawie art. 184 w zw. z art. 32 tej ustawy stażu pracy na kolei z uwzględnieniem preferencyjnego przelicznika z art. 43 ust. 2 ustawy, podczas gdy przepis ten ma zastosowanie jedynie w przypadku emerytury kolejowej.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazano na podstawy przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. Istotne zagadnienie prawne wymaga ustalenia czy zachodzi możliwość przy ustalaniu prawa do emerytury przyznanej na podstawie art. 184 w zw. z art. 32 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS przeliczenia stażu pracy na kolei z uwzględnieniem preferencyjnego przelicznika z art. 43 ust. 2 tej ustawy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzut skargi kasacyjnej nie jest zasadny i dlatego została oddalona.

I. Skarżąca zawężyła problem do kwestii czy art. 43 ust. 3 ustawy emerytalnej ma zastosowanie jedynie w przypadku emerytury kolejowej.

Odpowiedź na to pytanie nie rozstrzyga sprawy, gdyż wnioskodawca urodził się w 1956 r. i dlatego nie może nabyć prawa do emerytury kolejowej na podstawie art. 40 i art. 50 ustawy emerytalnej. Podstawą prawa do emerytury nie mogą być zatem te przepisy.

Wnioskodawca wystąpił o wcześniejszą emeryturę za pracę w szczególnych warunkach na podstawie art. 32 w zw. z art. 184 ustawy. Emerytury tej dochodzi za okresy pracy na kolei. Nie jest to więc emerytura kolejowa przewidziana w art. 40 i art. 50 ustawy, lecz wcześniejsza za pracę w szczególnych warunkach na kolei. W tym przypadku emerytury te mają wspólny mianownik, czyli pracę na kolei.

Nie inaczej wynika z § 4 rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w związku z art. 32 ust. 2 i 4 ustawy oraz regulacją z wykazu A do rozporządzenia, dział VIII poz. 13-16.

§ 4 rozporządzenia stanowi, że do okresów zatrudnienia w szczególnych warunkach zalicza się także (...) okresy zatrudnienia na kolei w rozumieniu przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin. Chodzi zatem o przepisy poprzedniej ustawy z 28 kwietnia 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin i obecnej ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS, dotyczące emerytury kolejowej.

Uzasadnia to stwierdzenie, że pracą w szczególnych warunkach uprawniającą do wcześniejszej emerytury jest także praca na kolei wymieniona w art. 43 ust. 2 tej ostatniej ustawy.

W przeciwnym razie wąski zakres prac wymienionych w wykazie A, dział VIII, poz. 13-16 znacznie ograniczałby przedmiotowo prawo do wcześniejszej emerytury kolejowej na podstawie art. 32 ust. 2 i 4 w związku z art. 184 ustawy. Konsekwentnie wykaz prac z wykazu A, dział VIII, poz. 13-16 nie wyczerpuje katalogu prac na kolei uprawniających do wcześniejszej emerytury.

Ponadto stanowiska pracy z wykazu A, dział VIII, poz. 13-16 obejmują tylko prace, które można uznać za wyjątkowo obciążające psychofizycznie pracownika zatrudnionego na kolei. Są to prace zakładowych służb kolejowych bezpośrednio związane z utrzymaniem ruchu pociągów (poz. 13); prace konduktorów wagonów sypialnych (poz. 14); prace przy remoncie parowozów na gorąco (poz. 15); prace czyścicieli palenisk, popielników i dymnic parowozowych (poz. 16). Z wielu prac na kolei są to zatem prace tak samo „szczególne”, jak prace wymienione w art. 43 ust. 2 ustawy (*na parowym, spalinowym lub elektrycznym pojeździe trakcyjnym, w drużynach konduktorskich oraz na stanowiskach manewrowych lub ustawiaczy*).

Prawo do wcześniejszej emerytury za pracę w szczególnych warunkach na podstawie art. 32 ustawy nie musi się składać tylko z okresów pracy na kolei, co jednak nie oznacza, iż nie obowiązuje regulacja z art. 43 ust. 2 ustawy, czyli ubezpieczony ma prawo do korzystnego przeliczenia wskazanych w nim okresów zatrudnienia na kolei.

Za taką wykładnią przemawia również to, że prawodawca nie wyłączył stosowania art. 43 ust. 2 do ubezpieczonych urodzonych po 31 grudnia 1948 r., w zakresie ich prawa do emerytury kolejowej - art. 50 ustawy.

Regulacja art. 43 ust. 2 również literalnie nie zawęża zastosowania przelicznika tylko do ustalania prawa do emerytury kolejowej, tak jak w regulacji innego większego przelicznika tylko do emerytury górniczej – art. 50d ust. 1 ustawy.

Sąd Najwyższy w wyroku z 22 czerwca 2004 r., II UK 412/03 stwierdził, iż przepis art. 43 ust. 2 ustawy stanowiący, że każdy pełny rok zatrudnienia na kolei na parowym, spalinowym lub elektrycznym pojeździe trakcyjnym, w drużynach konduktorskich oraz na stanowiskach manewrowych lub ustawiaczy liczy się jako 14 miesięcy zatrudnienia na kolei, ma zastosowanie nie tylko przy obliczaniu okresów zatrudnienia wymaganych dla ustalenia prawa do emerytury kolejowej, lecz także dla ustalenia prawa do emerytury ogólnej.

Uprawniona jest zatem teza, że przeliczenie stażu pracy na kolei z art. 43 ust. 2 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS stosuje się przy ustalaniu wcześniejszej emerytury na podstawie art. 184 w zw. z art. 32 tej ustawy.

II. Szczegółność tej sprawy nie wynika jednak z pytania czy okres pracy na kolei może być zaliczony z przelicznikiem takim jak w art. 43 ust. 2 ustawy, ale czy okres zasadniczej służby wojskowej może być tak przeliczony (czyli 14 m-cy za rok). Tej kwestii skarga kasacyjna w ogóle nie dotyczy. Rzecz w tym, że źródłem (podstawą) wyroku uwzględniającego odwołanie i apelację wnioskodawcy są przepisy art. 106 i 108 ustawy z 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony PRL. Z argumentacji Sądu Apelacyjnego oraz przywołanego orzecznictwa Sądu Najwyższego wynikałoby, że podstawa ta (ustawa) ma samodzielne znaczenie, gdyż wymaga kwalifikacji służby wojskowej tak jak okresu pracy w szczególnych warunkach, nawet z większym przeliczeniem niż 1:1. Rozstrzygnięcie oparto zatem na określonej wykładni prawa, która przedstawia, że zasadnicza służba wojskowa w określonych warunkach pracy poprzedzających tę służbę lub po powrocie z niej do pracy wymaga kwalifikowania tej służby jako pracy w szczególnych warunkach. Ustawa emerytalna jednak stanowi, że służba wojskowa to okres zaliczalny do emerytury kolejowej (art. 41, art. 45 ust. 2), co może rodzić wątpliwości co do stosowania większego przelicznika do okresu tej służby,

przewidzianego tylko do ściśle określonej (wyszczególnionej pracy na kolei) w art. 43 ust. 2 ustawy. Kwestia ta nie podlega jednak ocenie, gdyż skarga kasacyjna nie zarzuca naruszenia przepisów ustawy z 21 listopada 1967 r. w związku z przepisami emerytalnymi. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną tylko w granicach zarzutów jej podstaw (art. 398¹³ § 1 k.p.c. w zw. z art. 398³ § 1 k.p.c.).

Z tych motywów orzeczono jak w sentencji (art. 398¹⁴ k.p.c.).

O kosztach orzeczono na podstawie § 9 ust. 2 i § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie.